

Adiñekoakaz Italiaren bealdetik txangolari II

2.009an Dagonillaren 25ean.

Goizeko 6,30etan jagi giñan Lourdes ata ni, 8retan, Japoniar eta Txinotarren taldeak amaituta, gure gosaria jateko.

8,30etan urten gendun, Antonio gidari zala bere-bilbus barrian, eta Erromako Urian Marko gidaria artuta, Kaizergotzazko Erroma⁴³ Zezaren etorbidetik joanda, ikertzen asi gintzazan.

Katietutako San Pedoren⁴⁴ eleizara joan giñan lenengo, eta daukan izena, San Pedro Jerusalem eta Erroman atxilotuta egon zanean, lotuta egoan katetik jatorko.

I Leon Aita Santuak, katearen muturrak alkartu ebazanean, mirariz, bat egin ziran.

Kate orreik “Autortzako” aldare barnean ikusten dira, eta eleizako sapaian⁴⁵ katearen miraria margoztuta.

Katietutako San Pedro eleiza au, II Julio Aita Santua, Kardinal izan zaneke eleiza izan zan, eta oso ospetsua da, Migel Anjelek 1.513-1.516 urte bitartean II Julio Aita Santuaren jaunillarri⁴⁶ egin ebenagaitik.

Jaunillarri orretan dago Moisesen arrigarritzko irudia, eta barre batzuk be egin genduzan, beren buruko goi aldean adar bi ikusten jakozelako.

Marko gidariak esan euskun, ez dirala adarrak argitasunezko argizpiak baiño. Dana dala, nor daki Migel Anjelek zergaitik ipini eutsezan.

Gero, Flabioren antzoki edo anfiteatrura joan giñan. Sekulako antzoki edo jolastoki ederra dana, eta euria egiten ebanean oial aundi bategaz estalduten ebena.

Flabiok antzoki edo jolastoki ori zabaldu ebanean, erriari, eun eguneko jaialdiak emon eutsezan, eta odolezko joku orreitan 2.000 gizon il ziran.

43.— Kaizergotzazko-Erroma = Roma-Imperial. / 44.— Katietuta'ko San Pedro Eleiza = “San Pietro in Vincoli”. / 45.— Sapaia = boveda.
46.— Jaun-illarri = mausoleo.

Erromatarren enparantza edo zelaia.⁴⁷

Erroma'tarren mendebala.

250 urteko aitzurketak izan bear izan ziran, enparantza onek mugatu egiten dauan guztia, argitara atarateko.

San Lorentzo ta jauretxetan dagoz, bertatik atara ziran arbiziko⁴⁸ losak.

Erroma guztian sortzen ziran garrantzizko gauza guztiak, enparantza edo zelai onetan eukiten eban oiartzuna, senatoreak, enparantza onek daukan au-zijauregian batzartzen ziralako.

Zelai onen sakratuzko etorbidetik aldatzen ziran: Erliziozko elizbirak; Garaipeneko guda lagun taldeak; Ospe aundiko gizonen eriotzazko laguntaldeak, ilten zanari gorespeneko berbak esanda. Ospatsuenetariko bat, Marko Antoniok Zezaren gaitik esan ebana, ta abar.

Eta koliseu au egin ostean, euren sasijainko omenez, bertan egiten ziran: Eskeintza aundiak, Janedaketa bitxiak⁴⁹, Terreapen edo ilketara galduak izaten ziranen odolezko-eriotzak⁵⁰, Ezpatalarien borrokak⁵¹, eta batezbe, K.a. 65'garren urtean Zesar Edilek antolatu ebana, eriotzeraiño joko orreitan 320 ezpatalarien bikoteak neurtu ziralako.

Eta ez zan ospe gitxiagokoa K.a. 45garren urtean Zezartar Juliok bere lau garaipenak ospatzeko antolatu eben janedaketa, ainbat egunetan 22.000 mailagun egon ziralako janedaten asetu⁵² arte.

Marko gidariak esaten ebenagaitik, ni beintzat arrituta ibili nintzan, bere denboranlez ikusten nebalako erakusten euskun guztia.

Bertan ikusi gendun sekulako Koliseoa, bere lurazpian arrigarritzko gela banaketaregaz, eta abereak gaiñera goratzeko daukazan era bereziakaz batera.

Bere enparantzan: Neronen iruditza, Roma ta Benusen eliza edo jauretxea, Konstantinoren garaimakoa⁵³, Zezaren enparantza ta jauretxea, Augustoren enparantzako "Ara Pacis", Erromako beste kale baten erakusten dabena eta ikusi genduna, Trajano'ren enparantzan Ulpia'ren basilika edo eleiz nagusia, Trajanoren merkataritzazko gelak eta beren xixelgintzatutako zutarri edo arrimeta; Romuloren eliza edo jauretxea, Romulok eraiki eban jauregia; Erromako auzijauregia⁵⁴, Saturnoren jauretxea⁵⁵,

47.- Erroma'tarren enparantza edo zelaia = Foro Romano. / 48.- Arbiziko = marmol. / 49.- Jan-edaketa bitxi = pantagruelicos banquetes. / 50.- Terreapen edo ilketaa-galduaren odolezko-eriotzak = ejecuciones de los condenados a la pena capital. / 51.- Ezpatalarien borrokak = luchas de gladiadores. / 52.- Asetu arte = hasta saciarse. / 53.- Garai-makoa = arco-triunfal. / 54.- Auzi-jauregia = curia Romana. 55.- Saturno'ren jauretxea = templo de Saturno, o, la "saturnalia" donde todos se declaraban iguales.

Titoren garai makoa, Jerusalemeko eleizaren atalondarrak ekarrita, mako oren aurrealdean “Menorá”⁵⁶ judu argilari ederra xixelkatuta daukana, Beretersa edo Eleizandereen etxe edo jauretzea⁵⁷; Domus Aureako Zortzi zokodun gela, K.a.27-25 urte bitartean, Marko Bipsanio Agripak⁵⁸ egiteko agindu eban ikusgarritzko illarrieta edo illetxea, eta K.o. 80’ko urtean suak deuseztuta, K.o. 118-125 urte bitartean Adrianok osterera eraiki ebena.

1.926’an uste barik agertu zan Largo Argentinaren inguru sakratua, eta abar.

Kapitolioa, Kapitolinoren mendizka gainean egin da dagoena be ikusi gendun, eta bere zerikusia: Berton emoten jakielako ongi etorria gerraldi gerralditik garaipenduta etorten ziran gudalnagusiai, Jupiter jainkoari eskeintza egin eta gero.

Onak be badauka bere gertaldi bitxia, Galotarrak, Erroma indarrez artu gura ebanean, Capitolioan egon ziran antzar sakratuak euren karraskadakaz erromatar gudariak iratzarri ebezalako.

Gero, 500 urte daukan Edurraren Amabirjiñako eleizara joan giñan, eta ikusi ostean, Borghese egurasetxea⁵⁹ ikustera joan giñan.

Borghese sendi au, Sienatik agertzen da, eta ospatsua da ederlanaren laguntzaillea izateagaitik.

Borghesetar⁶⁰ Kamilo izan zan bat, gero Aita Santua egingo ebena V Paulo izenarekin, bere agintaritzan San Pedroren Eleiz- Nagusia amaitu ebena. Eta Szipione⁶¹ bere loba, Kardinala egingo ebena.

1.608-1.617 urte bitartean Szipione Kardinala izan zan lekoretxe edo egurasetxe ori eraikitzea agindu ebana, eta benetan ederra da.

Munduan gaur egun oraindiño, erakustoki eza gutzen diranen artean aundiena dana, norbaiten bilkuntzaren ederlaneko margo ta iruditan.

Bertan, Borghese’ren kapera edo otoiztokia be ikusi gendun.

Arratsaldeko ordu biak lauren gitxiagoak ziranean “La BAIA” ristorante pizzeria’ra joan gintzazan bazkaltzera, eta irurak eta laurenak ziranean, osterera be berebil busera igon giñan.

Marko eta Mari Josegaz, Letran’eko San Juan eleizara joan giñan, eta goian esan dodan lez, go-

56.– Judu argilari orreri “Menorá” esaten jako. / 57.– Beretersa edo eleiz-andere’en jauretzea = templo de las vestales, o, sacerdotisas virgenes consagradas a la diosa Vesta. / 58.– Marko Bipsanio Agripa = K.a. 63-12 urte bitartean bizi zana. / 59.– Borghese eguras-etxe = villa-Borghese. / 60.– Borghese’ar kamilo, V Paulo = 1.552-1.621’eko urte bitartean bizi zana, eta Aita Santu-lez. 1.605-1.621. (61) Borghese’ar Szipione, 1.633’an il zan

goratu bear dogu 1.929'an Otsaillaren 11n Bati-
kano emen laterritu zala XIIn. Pio Aita Santua eta
Mussoliniren itun bitartez.

Europak, jaurkintzarako daukazan zoritxarreko
Laterritasun auek dira gaur, 325ean Nizeako Eleiz
Batzar Nagusian artu ziran mendetasunaren alder-
dikerizko erabagi txarrak aurrera eroaten dabenak,
eta urduritsu bizi gara edesti guztian ortik aurrera,
zorro edo zaku baten ezin diralako sartu, ain aur-
kako diran mendeko eta demokrazizko eritziak.

Iruditzen dozue, zaku orreitan txakurra ta katua
barruan sartu ezkeru zer gertatu leiken ?. Euskale-
rrian gaur, ori da sortzen jakuna.

Letraneko eleiza au da Erromako Gotzai Eleiza
edo Eleiz Nagusia eta Aita Santua bere gotzaia.

Konstantinok K.o. 313-318 urte bitartean
agindu eban eraikitea, eta Xn. Ino-
zenzio Aita Santua'k aginduta,
Borrominitar Frantzekok
antzeztu ebazan eleizak dau-
kazan bost barne⁶² aundiak
1.646-1.657 urte bitartean.

1.732-1.735 urte bitartean,
Galileitar Alessandrok egin
eutson eleizaren aurrealdea,
Kristoren irudi ederra goial-
dian daukala, eta 1.660an erdi-
ko atean ezarri eutsozan, Erromako
enparantzan egoan auzijauregiaren tupiki
edo borontzezko ateorri ederrak.

1.367'koa da Eleiza'ren erdiko eleizbarne erdian
daukan ustai- zorrotz zorrotzezko aldareetxola, eta
bertan dagozan soin gaineko erlikitegietan dagoz,
lenengo idazlanean esan neban lez, San Pedro ta
San Pablaren buruak, eta beko aldean, Aita Santu-
ak bakarrik emon leiken Meza Santuaren aldarea.

Paregabeko edertasuna dauka Letraneko eleiz
onek.

Bia Apian egon giñanean, Markok, K.a. 312an
Apio Klaudiok agindu ebala Erromatik Kapua-
raiño galtzara edo arribide au egitea, eta 300 urte
geroago Brindisiraiño egin zala, luzeran 130 km
artuta.

Gero, Trajanok aginduta, ainbat adar egin eutsoza-
la, guztiz 580 km. ko kopurura eldu ziranak, arriz
landuta egin ziran bideak.

Gero, katakunbetara edo illak lurpean illobiratzeko
egin ziran

barnebideak, bitarteko kapera edo otoiztokiak, eta
Kristau'ak aldi baten ostonduteko lekua izan zana,
ikustera joan giñan.

Leku askotan egin ziran lurpean illobiratzeko bar-
nebide onek, adibidez: Paris, Napoles, Asia Txike-
rraren ainbat Uritan, eta Afrikaren Iparraldean.

Erromakoak dira baiña, aundienak eta geien eza-
gutzen diranak.

Lurpeko zazpi metrotik asita amazortziraiño egin-
da dagoz 300 km. ko barnebide oiek, 3'50m. goial-
de eta 1'35m. zabaleran daukazela, eta

nai ta oraindiño ikerketan ibili, eu-
ren zabalkundea 250 eun area
edo ektareatan mugatu egi-
ten dira, 400 urte kopuruan,
miloi erdi baiño gorputz
geiago illobiratuta.

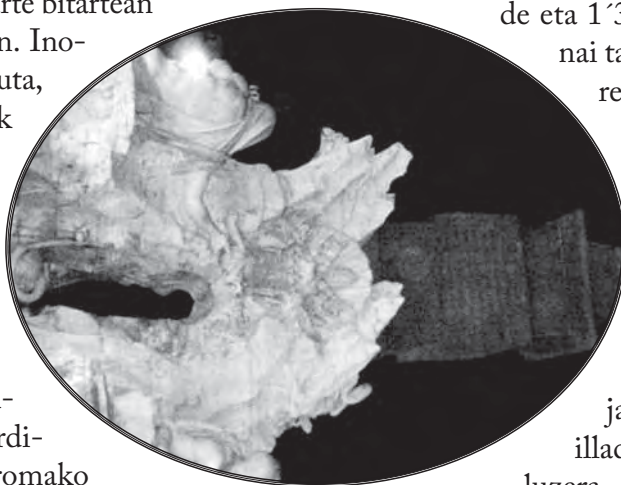
Gu, San Kalixto ren lur-
peko lanak ikusi genduzan,
eta bertoko gidariak esanda
jakin gendun, bide guzti orreik
illadan ipini ezkeru, 20 km'ko
luzera artuko ebela, eta oraindiño

ikerketako lanetan sakontzen dabizela, gero
ta ilbide geiago aurkitzen dabezalako.

Arratsaldeko 5'ak eta 20'ak zirala, berebilbus'era
igon giñan San Pablaren arresi ateko⁶³ eleiza ikus-
tera.

Erroman dagozan basilika edo eleiznagusien ar-
tean, San Pedorena izan ezik, bera da andiena,
eta San Pablo illobiratuta egon zan gainean eraiki
eben, gero I Konstantinok, eta Onoriok K.o. IVn.
gizaldi amaieran andiagotu egin ebena eleiza ori.

Ia osorik geratu zan ortik aurrera, areik eta 1.823an suak
geienean erre arte, eta katolikuak emon eben diruagaz
ta Mundu osoko gobernariak emon eben gaingaiñeko
arbiziakaz⁶⁴, 1.854an ostera sagaratu eben.

62.- Bost-barneak = las cinco naves que tiene la iglesia. / 63.- Arresi-ateko = extramuros. Arresi = muralla de piedra. / 64.- Gain-gaiñeko-arbizi'akaz = marmoles muy finos.

Kalostreak⁶⁵ daukazan zutabe edo arrimetatik batzuk binakatuta txirikordako⁶⁶ biurreran eginda dagoz, eta beste batzuk, erandoketako sarlanean mosaikuakin apainduta⁶⁷ dagoz.

Bertan dagoz kateak be, San Pablori ito arazi eutsotzanakaz.

Ez dago Munduan edertasun aundiagorik. Baiña jakin gura neuke, ze gogamenekin zaintzen eta zaintzekoa dan 2.800 urteko aztarnaren edesti guzti ori.

Erromatarrak euren norkerizko aunditasunean, erritarrak gosez beteta kontuan artu gabe, eta Eten bako odoljario borroketara beartuta ibili ebazanak, arduradun edo kudeatzaille txar lez⁶⁸, bereztasunezko LEGEA´ren aurka egin ziran astokeriak arro erakusteko, edo Mundu onen giza, egin bear ez dabezan gauzak erakusteko.

Erromak, zati bitan banandutako edestia erakusten dauku:

Erromatarrak, Munduko kaizertza lortu naian, basati-lez egi ebena.

65.- Kalostreak = klaustro. / 66.- txirikordako biur-eran = trezadas en espiral. / 67.- Erandoketako sar-lanean mosaikoak daukiez = tienen mosaikos en labor de incrustación. Erandoki = obra de incrustación o taracea. Sar-lanean mosaikoak daukiez = estan adornados con mosaicos, en labor de ataracea o de incrustación. / 68.- Arduradun edo kudeatzaille txar-lez = malos gestores.

Eta 2) Kristautasunagaz katoliko alderdikidetuta ekanduzko dogmaren arauz, jakituria erinduta, aurrerantzean astakeri bardiñak eginda, eta gure gaurko denboran ezeren lotsa barik, oraindiño aurrera eroaten doguna.

Ekiñaldi bien arrokeria ikusten da nunnai, lenengoena, "Arbizian egin ebezan jauregi ta oroitzarrietan. Eta bigarrena, "Aita Santu bakoitzak egin eban eleiz ta iturrietan, bakotzaren goi buru edertasun guztiaz eroaten dabena".

Baiña gaurko lez eritzi orreitan aurrera egiten ba dogu, Berezkotasunaren LEGEak ondorioz, ia berton daukaguzan mugak amiltegi lez erakusten dauskuz, eta ez gara izango zoriontsuak, eritzi orratik ez ba gara aldentzen.

Europa n daukaguzan jaurkintzazko Laterri auek dira eritzi orren eredu, eta burura argitasun apur bat eltzen ba-jaku, len baitlen urten bear geunke okerreko bide orretataik.

Munduko gizakiak bere ugaritasunean, Munduko zabaltasuna txikertu egin daualako, nai ta nai-ez

batzangotasuneara jo bear dau, baiña ez amiltegiara eroaten dauskun Erromatar Kaizertzaren eritxizko mendekotasunean, Bereztasunezko LEGEak agintzen dauskun NORTASUNEZKO eratan baizik.

NORTASUNA ardurazkoa izanda, danok ardura-dun izan gaitezana.

NORKERIZKO jokuan ARDURA guztiak eze-reztu egiten diralako.

Europar jaurkintzarako, beartuta daukaguzan LATERRI oneik izan dira adibide argienak: "NORTASUNEZKO ezberdintasun guztiaren ardurak euren eskuetan batuta, ez diralako gai okerreko bidetik ezik, edozein arrazoizko gauza, zuzeneko zentzutik bideratzeko.

Euskaldunak, argi ibili bear gara gauza oneitan, zuzen zuzen, EUSKAL BIOTZEAN zauritu egiten dauskulako.

**Atutxa tar Paul
Zornotzan 2.009ko Iraillaren 19an.**

